

EDUSKUNNAN SIVISTYSVALIOKUNTA

Helsingissä,

15 päivänä helmikuuta 1983

Lausunto n:o 1

Laki- ja talousvaliokunnalle

Laki- ja talousvaliokunta on 1 päivänä lokakuuta 1982 päivättyä kirjeellään eduskunnan päätöksen mukaisesti pyytänyt sivistysvaliokunnalta lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 105 rakennussuojelua koskevaksi lainsäädännöksi, johon sisältyvät lakiehdotukset rakennussuojelulaksi ja rakennuslain muuttamisesta.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina osastopäällikkö Markku Linna ja nuorempi hallitussihteeri Pirkko Metsäranta opetusministeriöstä, ylijohtaja Olavi Syrjänen, apulaisosastopäällikkö Mikko Mansikka ja ylitarkastaja Heikki Aho sisäasiainministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Jarmo Vuorinen oikeusministeriöstä, hallitussihteeri Matti Tanner valtiovarainministeriöstä, toimistopäällikkö Pekka Kärki museovirastosta, toimistopäällikkö Osmo Kivivuori Turun ja Porin lääninhallituksesta, professori Hannu T. Klami Turun yliopistosta, kirkkoneuvos Matti Haltunen kirkkohallituksesta, apulaisosastopäällikkö Antero Oksanen Suomen Kunnallislitosta, varatuomari Väinö Kiviniitty Suomen Kaupunkiliitosta, rakennustoimenjohtaja Jaakko Hannula Turun kaupungista, apulaiskaupunginjohtaja Lauri E. Aakula ja toimistoarkkitehti Jukka Koivula Rauman kaupungista, johtaja Esa Mattinen Tampella Oy:stä, johtaja Olof Bruncrona Fiskars Oy:stä, puheenjohtaja, filosofian tohtori Riitta Nikula Rakennustaiteen Seurasta, puheenjohtaja, museonjohtaja Knut Drake Museopoliittisesta yhdistyksestä, arkkitehti Maija Kairamo Suomen Arkkitehtiliiton ja Yhteiskuntasuunnittelun Seuran edustajana, yliarkkitehti Pertti Luostarinen Maatalouskeskusten Liitosta, varatuomari Hannu Rautiainen Suomen Rakennusteollisuusliitosta ja arkkitehti Benito Casagrande Arkkitehtitoimisto B. Casagrande & Co:sta.

Sivistysvaliokunta esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa:

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annettu laki korvattaisiin uudella rakennussuojelulla. Lisäksi ehdotetaan, että rakennuslakiin lisättäisiin rakennussuojelua koskevia säännöksiä. Tarkoituksena on rakennussuojelun painopisteen siirtäminen kaavoituilla alueilla siten, että vastaisuudessa näillä alueilla rakennuksia suojeltaisiin pääasiassa rakennuslain nojalla. Pääsääntöisesti vain niissä tapauksissa, joissa rakennuslain säännösten nojalla ei voitaisi ainakaan riittävästi turvata rakennuksen pysyvää säilymistä, sovellettaisiin rakennussuojelulakia. Rakennussuojelulaki puolestaan tulisi lähinnä sovellettavaksi kaavoittamattomilla alueilla. Rakennussuojelulain soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että suojelluksi voitaisiin saattaa, paitsi yksittäisiä rakennuksia ja rakennusryhmiä, myös suppeahkoja yhtenäisiä kokonaisuuksia. Rakennussuojelulakiehdotukseen on sisällytetty aikaisempaa tarkemmat korvaussäännökset, joiden lähtökohtana on, että suojelupäätöksen antamisen aikaista rakennuksen käyttötappaa suojellaan.

Valiokunnan kannanotot

Rakennusten suojelu ja säilyttäminen on kulttuuriyhteiskunnan saavutusten ja perusarvojen taltioimista, joka kuuluu kaikille itseään sivistyskansana pitävälle kansakunnalle. Tämä on viime aikoina tiedostettu aikaisempaa selvemmin ja rakennussuojeluun onkin viime vuosina kiinnitetty entistä enemmän julkista huomiota. Tämän seurauksena kansalaismielipide on muuttunut aikaisempaa huomattavasti

myönteisemmäksi rakennussuojeluun nähden. Voimassa olevan kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetun lain avulla ei ole kyetty riittävästi huolehtimaan arvokkaiden rakennusten tai rakennusympäristöjen suojelusta. Myöskään rakennuslain mukaisen kaavoituksen kautta tapahtuva rakennussuojelu ei ole muodostunut riittävän tehokkaaksi keinoksi suojelutavoitteiden toteuttamiseksi. Näin ollen rakennussuojelulainsäädännön uudistaminen on valiokunnan mielestä tarpeellista ja tarkoituksenmukaista.

Hallituksen esityksen tavoitteiden ja päämäärien toteuttaminen edellyttää valiokunnan mielestä seuraavien näkökohtien huomioon ottamista:

— Yhteiskunnalla tulee olla riittävät varat suojelutavoitteiden toteuttamiseksi. Varoja tarvitaan muun muassa asiantuntevan ja riittävän viranomaisorganisaation luomiseen ja ylläpitämiseen, suojelukohteiden omistajille myönnettäviin kunnossapito- ja perusparannusavustuksiin sekä tarvittaessa suojelukohteiden lunastamiseen yhteiskunnalle.

— Suojeltavat rakennukset on pyrittävä säilyttämään jatkuvassa käytössä. Tällöin suojeltava kohde on osa arkipäivän kulttuuria ja siitä aiheutuvat kustannukset ovat yleensä huomattavasti vähäisemmät kuin silloin, jos rakennus on tyhjiillään tai museokäytössä.

— Kulttuurihistorian kannalta on myös tärkeää, että suojeltavissa kohteissa niiden alkupeäinen sosiaalinen miljöö säilytetään. Mikäli alkuperäiset asukkaat eivät suojelupäätösten takia pysty ylläpitämään rakennuksia vaan joutuvat myymään ne, alueen luonne saattaa täysin muuttua. Tällaisesta on maassamme useampikin esimerkkejä.

— Suojelun toteuttaminen ei onnistu pelkästään rakennussuojelulainsäädännöllä vaan edellyttää, että myös muussa lainsäädännössä tarpeellisessa määrin otetaan huomioon suojeluintressit ja tuetaan suojelua. Tällaisia ovat muun muassa eräät verotussäännökset ja asuntojen perusparantamiseen osoitettuja lainoja koskevat säännökset, kuten jäljempänä tarkemmin ilmenee.

— Myönteistä asennetta rakennussuojelua kohtaan on edelleen herätettävä ja ylläpidettävä. Tässä suhteessa hallituksen esityksen kieltoihin perustuva lähtökohta ei ole paras mahdollinen. Lakiehdotusten säännökset ovat osittain epäselviä ja tulkinnanvaraisia, mikä saat-
taa aiheuttaa oikeusriitoja.

Näiden yleislähtökohtien pohjalta valiokunta esittää seuraavat yksityiskohtaiset huomautukset ensin lakiehdotuksista ja sen jälkeen muista rakennussuojeluun vaikuttavista seikoista.

1. Rakennussuojelulaki

1 §. Pykälässä käytetyt käsitteet ”kansallisen kulttuuriperinnön” ja ”maan kulttuurikehityksen” rajaavat lain soveltamisalan vain valtakunnallisesti merkittäviin rakennussuojelukohteisiin. Valiokunta katsoo, että rakennussuojelulain tulisi, ellei asiaa voida hoitaa kaavoituksella, koskea myös maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaita rakennuksia, rakennusryhmiä ja rakennettuja alueita. Osittain tähän viittaa lakiehdotuksen 2 §, minkä vuoksi näiden kahden pykälän keskinäistä suhdetta olisi selkeytettävä.

2 §. Pykälän 1 momentin mukaan suojelukohteita voivat olla muun muassa sellaiset rakennukset, joilla on kulttuurihistoriallista merkitystä rakennuksen ainutlaatuisuuden tai tyyppillisyyden kannalta. Säännöksessä käytetty luonnehdinta on kovin yleinen. Sen vuoksi valiokunta katsoo, ettei säännöstä saisi tulkita ainakaan liian laveasti, ja ehdottaa, että lakija talousvaliokunta esittäisi mietinnössään tarkemmat perustelut säännöksen soveltamiselle.

3 §. Hallituksen esityksen lähtökohtana on, että kulttuurihistoriallisen rakennussuojelun edistäminen edellyttää sekä erityislainsäädännön että yleislainsäädännön kehittämistä. Esityksessä rakennussuojelun erityinen intressi on jaettu erityislain ja kaikkia intressejä yhteensovittavan yleislain kesken siten, että

— kaava-alueilla kulttuurihistoriallisen rakennussuojelun erityisintressin ajaminen kuluu yleisviranomaiselle eli kaavoituksen yhteydessä toteutettavaksi, ja

— kaavoittamattomilla alueilla rakennussuojeluintressi toteutetaan erityislainsäädännöllä.

Pykälän 2 momentin mukaan rakennussuojelulain säännöksiä voidaan kuitenkin soveltaa, jos rakennus on jäänyt rakennuslain mukaisessa menettelyssä suojelematta. Rakennussuojelulain toissijainen soveltamismahdollisuus kaava-alueella tekee kaavat epävarmoiksi kaikilta osiltaan ja näin ollen heikentää rakennuksen omistajan asemaa, kun vahvistettuun kaavaan ei enää voida luottaa.

4 §. Erillisenä ongelmana valiokunta kiinnittää huomiota myös rakennussuojelulain ul-

kopuolelle jäävään kirkon rakennusperinnön suojeluun. Kirkollislain määräykset muutostöiden alistamisesta museovirastolle eivät aina ole osoittautuneet riittäviksi.

7 ja 9 §. Suojeluesityksen tekemiseen oikeutettujen piiriä ehdotetaan lakiehdotuksen 7 §:ssä laajennettavaksi nykyisestäään. Tämä on johdonmukaista lain yleisten pyrkimysten kanssa. Toisaalta valiokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa on arvioitu, että tämä saattaa johtaa haitantekotarkoituksessa tehtäviin suojeluesityksiin varsinkin, kun lakiehdotuksen 9 §:n mukaiset toimenpidekieltoon perustuvat rajoitukset ovat voimassa kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Kun toimenpidekiellolla ei ole aikarajaa, rajoitukset saattavat kestää useita vuosia.

Valiokuntakäsittelyssä on myös käynyt ilmi, että 9 §:n 1 momentti on sanonnaltaan siten epäselvä, ettei siitä suoraan käy ilmi, milloin toimenpidekielto alkaa.

Näiden huomautusten johdosta valiokunta esittää, että 9 §:n 1 momenttia tarkistettaisiin asettamalla viranomaisille määräaika lopullisen suojelupäätöksen tekemiselle tai tilapäiselle käyttökiellolle kohtuullinen laista selviävä kesto-aika, esimerkiksi 1—2 vuotta. Momentin loppuosa voitaisiin kirjoittaa selvemmin siten, että lääninhallituksen tulee kieltää vaarantaviin toimenpiteisiin ryhtyminen, ”jollei esitys rakennuksen suojelemiseksi ole ilmeisen perusteeton”.

8 §. Pykälän perusteella ei ole selvää, onko pykälässä tarkoitus säätää asianosaisten vai muidenkin kuulemisesta. Pykälä ei liioin ole sopu-soinnussa rakennussuojelulakiehdotusta viimeisteltäessä säädetyn hallintomenettelylain kanssa. Tämä kuluvan vuoden alusta voimaan tullut laki sisältää hallinnossa yleisesti noudatettavat säännökset asioiden käsittelytavasta, minkä vuoksi erityislainsäädännössä ei ole syytä säätää uudelleen samoista seikoista. Säännökset eivät myöskään saa olla ristiriidassa hallintomenettelylain kanssa.

Näistä syistä valiokunta katsoo, että pykälän sanamuotoa tulisi tarkistaa ja muuttaa se ainakin osittain viittaussäännöksi esimerkiksi niin, että jollei rakennussuojelulaissa toisin säädetä, noudatetaan hallintomenettelylakia.

12—14 §. Lakiehdotuksen korvaussäännöstöstä valiokunnalle on esitetty toisistaan huomattavasti poikkeavia kannanottoja. Toisaalta korvaussäännöstöä on pidetty kohtuullisena ja lainsäädäntöömme soveltuvana, toisaalta taas

katsottu, että laki on säädettävä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Kun asiasta tältä osin on erikseen pyydetty perustuslakivaliokunnan lausunto, valiokunta esittää ainoastaan yleisluontoisena kannanottonaan, että rakennussuojelusta aiheutuvien kustannusten korvausjärjestelmä on tärkeä lakiehdotuksen tavoitteiden toteutumiseksi. Tällä hetkellä valtion tulo- ja menoarvioon varattu, museoviraston käytettävissä oleva määräraha on merkitykseltään vain symbolinen. Mikäli valtion tulo- ja menoarvioon voitaisiin varata riittävät määrarahat sekä kunnostustarkoituksiin että tarvittaessa lunastustarkoituksiin, halukkuus rakennussuojeluun parantuisi merkittävästi.

15 §. Valiokunta toteaa, että keskeiseksi ongelmaksi lain käytännön toteutuksessa muodostuneen lääninhallitusten ja museoviraston riittämätön organisaatio. Näillä viranomaisilla ei nykyisin käytettävissään olevin voimavaroin ole mahdollisuuksia lain edellyttämään valvontaan maan eri puolilla. Rakennussuojelun käytännön toteuttamiseksi on välttämätöntä, että museoviraston henkilökuntaa lisätään ja sen käytettävissä on aikaisempaa monipuolisempi asiantuntemus esimerkiksi rakennusten peruskorjaustekniikan ja -kustannusten alalta. Läänien ympäristönsuojelutoimistoihin on saatava antikvaarista asiantuntemusta omaavat virkamiehet, jotka hoitaisivat muinaismuistoihin ja rakennettuun ympäristöön liittyvät suojeluasiat. Kunnallisen tason asiantuntija- ja valistuselinä voivat parhaiten toimia maakuntamuseot ja paikallismuseot. Tämä edellyttää kuitenkin museoiden valtionapua koskevan lainsäädännön aikaansaamista.

20 §. Pykälässä on viranomaisille ehdotettu annettavaksi oikeus päästä suojeltuun ja suojeltavaksi ehdotettuun rakennukseen sekä oikeus suorittaa tarpeellisia tarkastuksia ja tutkimuksia. Valiokunta pitää tärkeänä, että viranomaisten käyttäessä pykälän mukaisia valtuuksia rakennuksen omistajalle ei aiheudu tarpeetonta haittaa. Tämän vuoksi valiokunta esittää, että pykälään lisättäisiin säännös, jonka mukaan pykälässä tarkoitettuja toimenpiteitä ei saa suorittaa siten, että niistä aiheutuu rakennuksen omistajalle tai haltijalle haittaa, joka voidaan sopivasti välttää.

21 §. Avustusten myöntäminen rakennuksen omistajalle suojelumääräysten edellyttämien toimenpiteiden suorittamiseksi on, kuten jo edellä on ilmennyt, valiokunnan mielestä välttämätöntä. Rakennussuojelun tehostamiseksi

tulisi valiokunnan käsityksen mukaan voida myöntää suojelumääräyksen kohteeksi joutuvan rakennuksen omistajalle myös halpakorkoista lainaa suojeluvuoroitettujen toteuttamiseksi.

24 §. Pykälään sisältyvät määräykset muutostöiden alistamisesta museovirastolle silloin, kun ne koskevat "vanhoja maalauksia, kirjoituksia tai rakennustaiteellisia koristuksia". Määrittely on hyvin väljä. Tämän vuoksi valiokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa on arveltu, että säännös saattaa johtaa päinvastaisiin tuloksiin kuin on toivottu.

Huomioon ottaen lakiehdotuksen 4 §:n säännöksen valiokunta toteaa, ettei 24 §:n kielto voi koskea kirkkolain mukaan suojeltavia rakennuksia. Valiokunta esittää, että laki- ja talousvaliokunta tarkentaisi säännöstä ainakin mietintönsä perusteluissa.

26 §. Viimeaikaiset tapahtumat ovat käynnistäneet keskustelun siitä, onko pykälässä ehdotettu rangaistusseuraamus liian lievä. Tässä suhteessa on esitetty vertailuja rakennuslain ja maa-aineslain vastaaviin säännöksiin, jotka ovat ankarampia. Kun valiokunnassa ei ole kuultu asiantuntijoita tämän säännöksen osalta, valiokunta kiinnittää laki- ja talousvaliokunnan huomiota asiaan ja esittää, että se selvittäisi asiaa tarkemmin.

2. Rakennuslaki

34 ja 95 §. Voimassa olevan rakennusasetuksen mukaan asema- ja rakennuskaavaa laadittaessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, ettei arvokkaita rakennuksia ja kaupunkikuvaa saa ilman pakottavaa syytä hävittää.

Hallituksen esityksessä kumpaankin puheena olevaan pykälään ehdotetaan lisättäväksi samansanainen uusi 3 momentti, jonka mukaan kaavaa laadittaessa on "huolehdittava, ettei rakennettuun ympäristöön sisältyviä perinne-, kauneus- ja muita arvoja tarpeettomasti hävitetä".

Valiokunta katsoo, että uuteen momenttiin ehdotettu sanamuoto heikentää kaavoitussäännöksiä voimassa olevista, mikä ei rakennussuojelun tavoitetta ajatellen ole asianmukaista. Tämän vuoksi valiokunta esittää, että momentista poistetaan sana "tarpeettomasti".

135 §. Pykälän 3 momentista ja koko rakennuslaista puuttuu rakennuksen määritelmä. Tämän vuoksi jää epäselväksi, koskeeko puheena oleva 3 momentti vain rakennuksia vai myös rakennussuojelulain 2 §:n 1 ja 2 momen-

tin tarkoittamia muita suojelukohteita. Valiokunnan mielestä on selvää, että pykälän tulee koskea myös muita suojelukohteita. Tämän vuoksi 3 momenttia tulisi täydentää esimerkiksi niin, että sen mukaan kaavaan voidaan ottaa "rakennuksen tai muun rakennussuojelulain (/) 2 §:ssä tarkoitetun kohteen" suojelemiseksi tarpeelliset määräykset.

Valiokunnalle on myös asiantuntijalausunnoissa huomautettu, että pykälän uusi 3 momentti ei ole sopusoinnussa voimaan jätettäväksi esitettyjen pykälän nykyisten kahden momentin kanssa. Nykyistä 2 momenttia ei ole aikoinaan sovitettu yhteen lunastuslainsäädännön kanssa ja kun pykälään vielä lisättäisiin esitetynlainen uusi 3 momentti, ei pykälä ole hyvän lainkirjoitustavan mukainen. Valiokunta saattaa tämän huomautuksen laki- ja talousvaliokunnan tietoon mahdollisia toimenpiteitä varten.

3. Rakennussuojeluun vaikuttavia muita näkökohtia

Maassamme on useita hyvin hoidettuja ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita teollisuusyhdyskuntia. Näihin yhdyskuntiin olennaisesti kuuluvat asuinkiinteistöt (ns. ruukinasunnnot) ovat viime aikoina huolestuttavasti tyhjentyneet ja rakennusten ylläpito on vaikeutunut. Tämä on suurelta osin johtunut voimassa olevasta verotuskäytännöstä. Kun valiokunnan mielestä on tärkeätä, että tällaiset työsuhteasunnnot edelleen säilyvät ja että näitä rakennuksia edelleen käytetään asuntoina, on välttämätöntä, että asukasta ei veroteta asuntoedusta, vaikka asunto olisikin iso ja vuokra vain normaalikokoisen asunnon mukainen. Rakennuksen perusparannukset eivät myöskään saisi johtaa verotusarvon korottamiseen.

Tärkeätä olisi myös, että tällaisten asuinkiinteistöjen kunnostamiseen voitaisiin käyttää vuonna 1979 asuntojen perusparantamisesta annetun lain säännöksiä. Asuntojen koko ja muutkin olosuhteet saattavat kuitenkin nykyisin estää tämän, koska lain mukaan valtion lainan edellytyksenä on, että asukkaiden tukeminen on sosiaalisesti ja taloudellisesti tarpeen ja että asunto on alle 150 m² suuruinen.

Valiokunnan huomiota on myös kiinnitetty siihen, että rakennussuojelu voi vaikeuttaa vanhojen, kulttuurihistoriallisia arvoja sisältävien teollisuusrakennusten toimintaa. Tämä johtuu siitä, että teollisuutta harjoitettaessa on aika

ajoin uudistettava tuotantolaitokset ja tällöin ei aina voida kannattavan tuotantorakennuksen aikaansaamiseksi sijoittaa koneita ja laitteita vanhoihin ja epäkäytännöllisiin rakennuksiin vaan uuden rakentaminen olisi tarkoituksenmukaisempaa. Tällöin voidaan joutua hankaliin ristiriitatilanteisiin, mikäli teollisuusyritystä vaaditaan säilyttämään vanhat rakennukset ja vielä käyttämään niitä aiempaa käyttöä vastaavasti. Aina ei edes korvauksilla voida auttaa tilanetta, koska ei ole saatavissa entiseen maa-alueeseen liittyviä lisäalueita, joille uudistettava tuotanto voitaisiin sijoittaa. Teollisuuslaitoksen siirtäminen muualle saattaa olla taloudellisesti mahdotonta jo olemassa olevien voimalaitosten, raaka-ainehankinta-alueiden ja muiden toimintaa palvelevien, jo rakennettujen alueiden takia. Rakennusten suojelua koskevat päämäärät ja kannattavan teollisuuden harjoittamista sekä työpaikkojen turvaamista koskevat päämäärät ovat näissä tapauksissa vaikeasti yhteensovitettavissa. Myös työsuojelumääräyksistä ja vakuutusehdoista saattaa aiheutua sellaisia rakenne- ja rakennusmuutoksia, joita ei suojeluintressien kannalta voida pitää taroituksenmukaisina.

Edellä olevan perusteella valiokunta katsoo, että vanhojen tuotantolaitosten rakennussuojeluun liittyviä ongelmia tulisi selvittää tarkemmin kuin mitä hallituksen esityksessä on tehty. Sivistysvaliokunnalle on ratkaisumahdollisuudeksi ehdotettu, että

— tuotantolaitoja ei suojeltaisi julkisivua pitemmälle, tai

— lakiin otettaisiin intressivertailupykälä, jonka mukaan suojelumääräyksiä voidaan antaa vain, jos niillä ei vaaranneta tuotantolaitoksen kannattavaa toimintaa tai työpaikkojen säilyttämistä.

Maatilatalouden harjoittamisessa saattaa, jos maatilan rakennukset suojellaan, tulla esiin samanlaisia tuotantoa häiritseviä tai estäviä seikkoja kuin edellä on teollisuuslaitosten osalta kerrottu. Tällaisten haittojen vähentämiseksi tulisi valiokunnan käsityksen mukaan voida käyttää hyväksi erilaisia maatalouden edistämiseen tarkoitettuja avustuksia ja lainoja. Kuten jo edellä on lausuttu, valiokunta pitää tärkeänä, että erilaisia yhteiskunnan tukimuotoja voidaan käyttää rakennussuojelun edistämiseen.

Useissa asiantuntijalausunnoissa on katsottu, että ehdotettua rakennussuojelujärjestelmää olisi täydennettävä rakennuslakiin otettavalla purkulupajärjestelmällä. Perusteluna on esitetty, että rakennuslautakunnan harjoittama valvonta siinä vaiheessa, jolloin rakennuksen purkaminen tulee harkittavaksi, olisi tehokkaampaa kuin erityiseen aloitteeseen ja sen käsittelyyn perustuva suojelu. Valiokunta yhtyy käsitykseen, että purkulupajärjestelmä olisi tehokas tapa arvokkaiden rakennusten purkamisen estämiseksi. Samalla on kuitenkin otettava huomioon, että yleinen purkulupajärjestelmä lisäisi rakentamisen byrokratiaa kohtuuttomasti ja olisi siten liioiteltu toimenpide. Tämän vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että tätä asiaa selvitetään edelleen ja pyritään löytämään asian molemmat puolet huomioon otettava ratkaisu.

Edellä lausutun perusteella sivistysvaliokunta kunnioittaen esittää lausuntonaan,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin huomioon ottaen edellä tehdyt huomautukset.

Sivistysvaliokunnan puolesta:

Mikko Ekorre

Kaisa Vuorisalo

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Ekorre, varapuheenjohtaja Karhuvaara, jäsenet Aaltonen, Ala-Kapee, Astala, Kauppinen, Lahti-Nuuttila,

Louvo, Norrback, Palmunen, Ronkainen, Toivainen ja Ursin sekä varajäsenet Aila Jokinen (osittain), Anna-Liisa Jokinen (osittain) ja Särkijärvi (osittain).

Eriäviä mielipiteitä

I

Sivistysvaliokunta on rakennussuojelulakiehdotusta koskevassa lausunnossaan aivan oikein kiinnittänyt huomiota niihin muutoksiin, joita lakiehdotukseen tarvitaan. Yhdessä kohdassa valiokunnan enemmistö on kuitenkin omaksunut kannan, jota ei voi pitää perusteltuna.

Valiokunnan enemmistö esittää, että lääninhallitusten ympäristönsuojelutoimistoihin on saatava antikvaarista asiantuntemusta omaavia virkamiehiä, jotka hoitaisivat muinaismuistoihin ja rakennettuun ympäristöön liittyvät suojeluasiat. Antikvaarista asiantuntemusta tarvitaan varmasti. Sitä vastoin ei ole aiheellista tässä vaiheessa pyrkiä palkkaamaan lisää henkilökuntaa lääninhallituksiin, koska tehtävien uudelleenjakaminen on sekä tavoiteltavaa että välttämätöntä.

Ympäristöministeriön perustamista koskevan päätöksen yhteydessä eduskunta katsoi yksimielisesti, että päätösvaltaa rakennus- ja kaavo-

tusasioissa tulee siirtää kunnille. Nykyisellään lääninhallitus päättää useista sellaisista rakennusasioista, joista kunnat voisivat jo tällä hetkellä hyvin päättää itsenäisesti. Kunnissa on riittävästi pystyvää henkilökuntaa, jotta suurempi osa poikkeuslupa-asioista voitaisiin käsitellä yksinomaan kunnallisissa elimissä. Tällaisesta toimivallan siirrosta seuraisi, että lääninhallituksissa vapautuisi henkilöresursseja, ja jakamalla työtehtävät uudelleen lääninhallitusten henkilökunta voitaisiin säilyttää ennallaan.

Valtiontaloudellisista syistä ei henkilökuntien paisuttaminen lääninhallituksissa ole rakennussuojeluasioiden vuoksi perusteltua.

Uusien virkojen ehdottamisen sijaan tulee vaikuttaa siihen, että lääninhallitusten päätösvaltaa siirretään kuntien demokraattisesti valituille elimille niiden toimivaltaa lisäten, sekä siihen, että lääninhallituksissa jaetaan työtehtävät uudelleen.

Helsingissä 15 päivänä helmikuuta 1983

Ole Norrback

Lauri Palmunen

Markku Kauppinen

II

Sivistysvaliokunnan enemmistön kanta lausunnossa rakennussuojelua koskevaksi lainsäädännöksi kiinnittää liiaksi huomiota hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten niihin yksityiskohtiin, jotka koskevat lakiehdotusten soveltamista, viranomaisten toimia suojelupäätöksen valmistelussa ja täytäntöönpanossa sekä erityisesti teollisuuskiinteistöjen korvauskysymyksiä. Sivistysvaliokunnan lausunnossa olisi mielestämme pitänyt kiinnittää päähuomio rakennussuojelun kulttuurihistorialliseen merkitykseen ja sen vahvistamiseen. Lisäksi haluamme huomauttaa seuraavista lausuntoon sisällytetyistä yksityiskohdista:

Valiokunta on suhtautunut epäillen lakiesityksen 3 §:n 2 momenttiin, jonka nojalla rakennussuojelulakia, jos siihen on erityisiä syitä, voitaisiin soveltaa myös kaava- ja rakennuskieltoalueella. Pidämme kuitenkin tällaista säännöstä välttämättömänä, koska aina

ei ole varmaa, että kunnilla on halua suojella rakennusta kaavalla, kuten käytäntökin on osoittanut. Sen vuoksi valtiovallalla täytyy olla mahdollisuus käyttää rakennussuojelulakia erityisen arvokkaiden suojelukohteiden turvaamiseksi.

Valiokunnan 7 ja 9 §:n kohdalla esiintuomapelko haitantekotarkoituksessa tehdyistä suojeluesityksistä on hätävarjeluun liioittelua. Emme vastusta säännöstä, jonka mukaan lääninhallituksen suojeluasiain käsittelylle tulisi asettaa määräaika, mutta pidämme 1—2 vuoden aikaa asian vaikeuden vuoksi liian lyhyenä.

Valiokunta on epäillyt myös sitä, että rakennussuojelu voisi vaikeuttaa vanhojen, kulttuurihistoriallisia arvoja sisältävien teollisuusrakennusten toimintaa erityisesti, jos niitä vaaditaan käyttämään aiempaa käyttöä vastaavasti. Perustuslakivaliokunta on kuitenkin lausunnossaan edellyttänyt, että omistajalle aiheutuva

haitta ja vahinko on korvattava, jollei rakennusta voi käyttää tavanomaisella tai kohtuullista hyötyä tuottavalla tavalla. Näin muutettuna edellä mainittu epäkohta poistuu, koska tavanomaiseen käyttöön on katsottava kuuluvan esimerkiksi epäajanmukaisen teollisuustilan muuttaminen toimistotilaksi. Lausunnossa mainittuja ehdotuksia, joiden mukaan tuotantotiloja ei koskaan saisi suojella julkisivua pittelemälle tai suojelumääräyksiä voisi antaa vain, jos niillä ei vaaranneta tuotantolaitosten kannattavaa toimintaa tai työpaikkojen säilyttämistä, pidämme liian ehdottomina.

Valiokunta toteaa lain 8 §:n olevan epäselvä ja ristiriidassa hallintomenettelylain kanssa. Tämän vuoksi on syytä korostaa, että hallintomenettelylain 15 §:n mukaan viranomaisen kuulemisvelvollisuus koskee vain asianosaisia. Rakennussuojelulain 8 §:n muuttaminen viittaussäännökseksi hallintomenettelylakiin rajoittaisi kuultavien piiriä, sillä rakennussuojeluasioissa on lääninhallituksen kuulemisvelvollisuus haluttu ulottaa 8 §:ssä mainittuihin tahoihin niiden asianosaisasemasta riippumatta. Kun hallintomenettelylain asianvireilläolosta ilmoittamista koskevalla 13 §:llä on lähinnä viranomaisten tiedotusvelvollisuutta

korostava merkitys, ei esimerkiksi kunnan ja museoviraston kuulemista voida jättää sen vaaraan. Rakennussuojelulain 8 § olisikin säilytettävä hallituksen esittämässä muodossa.

Valiokunta on katsonut, että yleinen purkulupajärjestelmä lisäisi rakentamisen byrokratiaa kohtuuttomasti ja olisi liioiteltu toimenpide. Näin ei kuitenkaan välttämättä ole asian laita. Purkulupa voidaan sopivasti kytkeä rakennuslupamenettelyyn ja vähäiset rakennukset jättää kokonaan purkulupajärjestelmän ulkopuolelle. Näin rajoitettuna pidämme yleistä rakennusten purkulupaa välttämättömänä, jotta voitaisiin estää senkaltaiset arvokkaiden rakennusten yllättäen tehdyt purkamiset, joista viime aikoina on saatu eräitä hätkähdyttäviä esimerkkejä. Kun huoneiston väliseinänkin purkamiseen yleensä vaaditaan lupa, on sitäpaitsi epäloogista, että kokonaisen rakennuksen voi purkaa ilman minkäänlaista yhteiskunnan kontrollia.

Edellä lausutun perusteella katsomme,

että valiokunnan lausunnossa olisi tullut ottaa huomioon tässä eriävässä mielipiteessä esiintuodut näkökohdat.

Helsingissä 15 päivänä helmikuuta 1983

Markus Aaltonen
Pentti Lahti-Nuuttila

Pirjo Ala-Kapee
Mikko Ekorre
Heli Astala

Seppo Toiviainen
Anna-Liisa Jokinen

